FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMĦALLEF

ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

ILLUM, 16 ta' Ġunju, 2020.

Rikors Nru. 320/2012GM

Michelangelo Camilleri

vs

Victoria Azzopardi

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors Ġuramentat tal-attur li wara li ppremetta :-

1. Illi fis-16 t'Awissu 2000 l-esponent irċeva ittrra mingħand Victoria Azzopardi fejn l-konvenuta bagħtet cheque ta' Lm2.00 skond hi "ta' kera ta' ċens tan-nofs il-post" 6 Alley No 1, St Lucy Street, Naxxar għal perjodu 15/8/2000 sal-15/8/2001.
2. Illi sussegwentement l-istess Victoria Azzopardi kienet ippresentat ċedola ta' fidi ta' ċens fejn ippretendiet li ċ-ċens perpetwu n konnessjoni ma' l-istess fond ġie mifdi. (Dok A).
3. Illi sussegwentement b'ċedola ta' depositu datat 10 ta' Ottubru 2011 (Dok B) l-istess konvenuta ppresentat ċedola ta' depositu fejn qalet li qegħda

tiddeposita euro9.32 rappresentanti "ċens perpetwu u annwu" tal-fond Alley 1, St Lucy Street, Naxxar.

4. Illi l-fond 6, Alley 1, St Lucy Street, Naxxar kien mikri lil Victor Galea għal żewġ liri fis-sena.
5. Illi b'sentenza tal-Bord tal-Kera ġie stabbilit li l-kera għal post kellha tkun Lm4.00 fis-sena (Dok C).
6. Illi l-fond huwa mikri lill-intimata u għalhekk ċ-ċedola ta' depositu ta' ċens huma nulli.

Talab lil din il-Qorti sabiex tiddikjara li ċ-ċedola ta' fidi ta' ċens u ċ-ċedola ta' depositu ta' ċens huma nulli u bla effett fil-konfront tal-attur. Bl-ispejjeż kontra l-konvenuta inklużi dawk tal-ittra bonarja datata 25 t'Ottubru 2011 u tal-protest.

Rat li permezz tar-Risposta Ġuramentata, il-konvenuta eċċepiet:

1. Illi t-talba tar-rikorrenti għandha tiġi miċħuda bl-ispejjeż kontra tiegħu in kwantu hija priva minn kull fundament ġuridiku u fattwali;

2. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, l-aventi causa tar-rikorrenti kien ikkonċeda l-fond mertu ta' din il-kawża lill-aventi kawża ta' l-intimata b'titolu ta' ċens perpetwu permezz ta' kuntratt in atti Nutar Francesco Giorgio Schembri tal-5 ta' Awissu 1906 u ġaladarba l-istess att ma kienx jipprospetta modalita' ta' fidi *ad hoc*, l-fidi li seħħ permezz taċ-ċedola li qed tiġi impunjata permezz ta' din il-kawża kien wieħed validu fil-liġi;

Rat l-atti tal-kawża;

Rat in-noti ta' sottomissjonijet tal-partijiet kif ukoll semgħet it-trattazzjoni bil-fomm tal-abbli avukati difensuri tagħhom;

Rat illi din il-Qorti qajjmet, *ex officio,* l-eċċezzjoni tal-ġudikat.

Ikkunsidrat:

Illi l-attur esebixxa, permezz ta’ nota a fol 45 tal-proċess, sentenza li skontu “tikkonferma li l-attur huwa sid il-fond 6, Sqaq Nru. 1, Triq Santa Lucia, Naxxar li minnha m’hemmx appell. Is-sentenza esibita ingħatat minn din il-Qorti, diversament ippreseduta fil-15 ta’ Novembru 1999 u kienet infetħet minn Michaelangelo Camilleri – l-attur f’din il-kawża – kontra Victoria mart Antonio Azzopardi – il-konvenuta f’din il-kawża – u oħrajn. Il-Qorti, f’dik is-sentenza laqgħet l-ewwel talba tal-attur u ddikjarat li l-fond imsemmi **“huwa proprjeta` tal-attur”**. M’hemmx dubbju li din is-sentenza toħloq l-ostaklu tal-ġudikat fil-konfront tal-konvenuta. Tabilħaqq, it-talba mhix l-istess. Fil-kawża preżenti m’hemmx talba li l-attur huwa sid il-post; iżda t-talba hija biex titneħħa l-pretenzjoni tal-konvenuta li hija kienet tippossjedi l-utli dominju perpetwu tal-istess fond u konsegwentement fdietu b’mod li saret sid tiegħu liberu u frank. It-talba preżenti hija għalhekk **konsegwenzjali** għall-pronunzjament li l-attur huwa sid-il post; id-difiża min-naħa l-oħra tippresupponi li l-attur jippossjedi biss id-dirett dominju u li l-utile dominju huwa possedut mill-konvenuta. M’hemmx dubbju li, kemm-il darba titqanqal l-eċċezzjoni tal-ġudikat; il-kwistjoni preżenti trid tiġi riżolta fid-dawl tal-pronunzjament tal-istess sentenza li l-uniku sid tal-proprjeta` huwa l-attur. Kif inhuwa magħruf,

> “Intqal ukoll illi għalkemm biex jista' jiġi nvokat iil-ġudikat, hemm bżonn l-identita` tal-oggett, din l-identita` ma hemmx bżonn tkun assoluta, basta li jkun hemm l-identita fuq il-punt kontrovers, jew loġġett fit-tieni ċitazzjoni jkun jidħol bhala parti integrali tal-oġġett aktar ampju dedott fl-ewwel **ċitazzjoni ("Antonio Abela -vs- Giuseppe Fenech",** Prim'Awla, Qorti Civili, 28 ta' Frar 1946). Li jfisser li l-atturi ma jkunux jistgħu permezz ta' kawża oħra jiftħu t-trattazzjoni tal-istess punti fl-istess kwistjoni li ġja` ġew diskussi f'kawża deċiża b'sentenza li ġja` għaddiet f'ġudikat **("P.L. Roberto Tabone noe -vs- Joseph Cannataci",** Qorti Civili, Prim'Awla, 6

ta' Marzu 1946)"[1].

Illi din l-eċċezzjoni, il-Qorti tista' tqanqalha biss kemm-il darba l-eċċezzjoni hija waħda ta' ordni pubbliku, u allura ma taqax taħt ir-regola li l-parametri tal-azzjoni – hekk kif posti mill-azzjoni u mill-eċċezzjoni – huma mħollijin għall-partijiet u l-Qorti ma tistax tindaħal fihom;

Illi din il-Qorti tagħraf li jekk l-eċċezzjoni hix waħda ta' ordni pubbliku jew le hija ferm dibattibbli. M'hemm l-ebda qbil fuqha; mhux biss fil-ġurisprudenza Maltija, imma wkoll fid-dottrina u ġurisprudenza estera. Saħansitra leġislazzjonijiet ta' stati differenti – fejn dawn jitrattaw espressament din il-materja – huma kontrastanti u uħud minnhom biddlu l-orjentament tagħhom matul iż-żmien;

Illi fil-kodiċi ta' proċedura ċivili tal-**Istat tal-Vatikan** kien hemm ċar u tond li "l'eccezione di cosa giudicata, oltre che dalle parti, puo` essere fatta valere dal promotore di giustizia nei casi di cui all'art. 11 e **deve essere rilevata d'ufficio**, salvo il disposto dell'art. 373, no 3 (art. 306, § 1 e 2. L-istess iż-**ZPO Awstrijakk** (§§ 411 II, 240 III), u l-kodiċi tal-proċedura ċivili **Portugiż** (Art. 505). Għall-kuntrarju, il-kodiċi Awstrijakk preċedenti kien ipoġġi l-eċċezzjoni tal-ġudikat fid-dominju tal-partijiet[2];

---

[1] **Ċare Services Limited v Muscat Mario 13.11.2009 Qorti tal-Appell A(PS)**

[2] Canstein, Lehrbuch des oesterr. Civilprocessrecht, I, pp. 337, 603; II, p. 79

Della Rocca, *Istituzioni di diritto processuale canonico, Torino, 1946 nora 8 a p 356,* f'kumment dwar il-**kodiċi kanoniku tal-1917** (abrogat fil-1983) josserva li l-eċċezzjoni tal-ġudikat " **puo` essere sollevata anche di uffico dal giudice, essendo di ordine pubblico** i motivi che giustificano l'istituto della cosa giudicata". The same position remains in the present code of canon law promulgated in 1983: Can. 1642 § 2: "(an adjudged matter)… gives the right to an exception of an adjudged matter; to prevent a new introduction of the same case, the **judge can even declare such exception ex officio**" (*quam iudex ex officio quoque declarare potest ad impediendam novam eiusdem causae introductionem*);

Id-dottrina Ġermaniża ssostni **r-rilevabilita` ex officio** tal-eċċezzjoni tal-ġudikat (Lent, Zivilprozessrecht, §62, p. 163).

Fid-dottrina Franċiża, il-maġġoranza tal-kittieba antiki kienu jgħidu li l-imħallef ma jistax jirrileva *ex officio* l-eċċezzjoni tal-ġudikat[3]. Dan il-ħsieb jidher li nbidel fi żminijiet iktar riċenti. **Morel,** *Traite`elementaire de procedure civile, Paris, 1949, n. 577, p. 450* jafferma li huwa fl-interess tal-ordni pubbliku li l-ġudikat jiġi rrispettat u li l-proċessi ma jkunux jistgħu jiġi mibdija mill-ġdid indefinittivament. Madanakollu jfakkar li **l-ġurisprudenza Franċiża tqis il-ġudikat bħala regola ta' interess privat** u għalhekk ma tammettix it-tqanqil ex officio tal-eċċezzjoni tal-ġudikat. Fi żmien saħansitra iktar riċenti, taħt il-kodiċi ta' proċedura civili ġdid istitwit b'digriet nru 75-1123 tal-5 ta' Diċembru 1975, **Cadiet** u **Jeuland**[4] jgħidu li

[3] Merlin, Repertoire, Chose jugee § XX, n. 1; (insert footnote 3, paġna 32, Mattirolo, Vol 5)
[4] Loic Cadiet, Emmanuel Jeuland, Droit Judiciare Prive 10 edition, 2017, para 726, paġna 624

"toute nouvelle demande identique a` celle qui a ete l'object du jugement serait irrecevable; elle se heurterait a` un moyen de defense couramment appele 'exception de chose jugee' qui est, en realite, une fin de non recevoir (art. 122). **Cette fin de non-recevoir peut donc etre souleveee par les parties et, d'office, par le juge**.[5]

Id-**dottrina Taljana** l-iktar awtorevoli issostni r-rilevabilita` ex officio tal-eċċezzjoni tal-ġudikat [6], u ċerti kittieba jsostnu li l-eċċezzjoni tal-ġudikat tista' tiġi proposta *ex officio* biss għall-ġudikat iffurmat fl-ambitu tal-istess proċess[7].

Min-naħa l-oħra, il-**ġurisprudenza Taljana** preponderanti **tqis li l-eċċezzjoni ma tistax titqanqal ex officio** billi sservi ta' garanzija għas-soġġetti privati li jkunu kisbu favur tagħhom l-għarfien tal-ġid kontrovers (Cass., sez. II, 23 maggio 2000, n. 6736) għalkemm hemm sentenza importanti tal-Qorti tal-Kassazzjoni li tistabbilixxi bil-kontra (Cass. sez. un., 25 maggio 2001, n. 226);

Illi **d-duttrina Taljana** tressaq argumenti kemm sistematiċi kif ukoll eseġetiċi:

Mill-**punto di vista sistematiku**, wieħed irid iqis il-funzjoni tal-proċess, is-sinfikat tal-eżerċizzju tal-ġurisdizzjoni:

" constatato che il processo soddisfa un interesse pubblico, sembra che si possa ritenere che le parti non abbiano la facolta` di disporre del risultato di

[5] Cass. 2nd civ., 15 sept 2005: Procedures 2005, n. 248, obs. Perrot

[6] ara per eżempju Achille Gatti, Dell'autorita` del giudicato civile, Torino 1962; Mortara, Comment II, n. 201, p 288; Liebman, Micheli, Valcavi, Attardi, Pavanini, u Vellani

[7] per eżempju Labriola, Cioffi, Ciffo Bonaccorso, Giudiceandrea, De Maio, u Borgo S. Dalmazzo

esso, almeno nel senso di chiedere una nuova pronuncia sulla medesima causa”[8].

“Stante, cioe`, il ċarattere della funzione giurisdizionale, diventa difficile disconoscere rilevanza pubblicistica agli effetti della cosa giudicata, i quali consituiscono il suggello dell’autorita` giudicante”[9].

L-immutabilita` tal-ġudikat titnissel:

“tout court dall’esaurimento dei poteri processuali dei *legitimi contradictores* e del giudice (*nemo iudex sine actore)* in relazione al dato rapporto controverso: esaurimento che, secondo il diritto positivo (art. 324 c.p.c.), si verifica, per via di consumazione e di preclusione, nel processo di formazione della pronuncia. Infatti, esauriti tali poteri, non soltanto e` impossibile aggredire la sentenza mediante impugnazione, ma nemmeno si puo` inċardinare una nuova causa sullo stesso oggetto: affinche` i *legitimi contradictores* potessero riproporre, in prime cure, la stessa questione e un giudice potesse nuovamente giudiċarla, orrorrerebbe che la legge conferisce loro i relativi indispensabili poteri[10];

“Il ċarattere pubblicistico del processo civile – e prima ancora della funzione giurisdizionale – deve portare al riconoscimento del ċarattere pubblicistico della eccezione di cosa giudicata (e quindi della sua rilevabilita` d’ufficio, in ogni caso), giacche` tende al fine pubblico di evitare la contradittorieta` dei giudicati.”[11]

Id-divjet lill-imħallef li jippronunzja t-tieni sentenza fuq dak li jkun diġa` ddeċieda ma jiskattax

[8] Micheli, Sulla natura giuridica dell’eccezione di cosa giudicata cit. 84
[9] Andrea Proto Pisani, Giurisprudenza Sistematica di Diritto Processuale Civile, 2a ed., Il Giudicato Civile, pagna 60; Chiovenda, Betti, Micheli, Heinitz, I Limiti Soggettivi,99-100; Liebman, Efficacia ed autorita`cit. 40; Rocco; Pugliese 832, il quale rileva che *interest rei pubblicae ut sit litium finis.*
[10] Fazzalari, Cosa Giudicata, in Riv. Trim. dir. E proc. civ., 1956, p. 1324
[11] Mario Vellani, Appunti sulla Natura della Cosa Giudicata, 1958, nota numru 125, paġna 123

“alla forza vincolante della cosa giudicata, ma ad un principio piu` generale… in forza del quale deve escludersi che entri a far parte del mondo giuridico un atto che abbia la stessa direzione di un altro gia` posto in essere”[12]

Mill-punto di vista **eseġetiku**,

“ in primo luogo si e` fatto leva sull’art. 39 c.p.c., il quale, innovando rispetto al codice anteriore, sansisce espressamente la rilevabilita` anche d’ufficio dell’eccezione di litispendenza… Se e` vero che la *ratio* dei due istituti (litispendenza e giudicato) e` identica, dovendo essa ravvisarsi ‘nell’esigenza di evitare che una medesima ragione venga sottoposta a giudizio piu` di una volta, per modo di formare oggetto di successive accertamenti definitive ed eventualmente contradittori’[13], se e` vero, inoltre, che l’un istituto constituisce rimedio preventive e l’altro successivo a tutela di uno stesso bene comune, rappresentato dalla certezza della relazioni giuridiche ; non si vede per quale ragione l’eccezione di litispendenza sia rilevabile d’ufficio, mentre non lo sia quella del giudicato. Lo stesso interesse di ċarattere pubblico, che impedisce la contemporanea pendenza di due giudizi sullo stesso oggetto, ostacola *a fortiori* una nuova decisione del rapporto gia` deciso”…

“In secondo luogo… l’art 395 n. 5 c.p.c., per il quale e` soggetta a revocazione la sentenza che contraddica una precedente pronuncia passata in giudicato, purche` l’eccezione non sia stata sollevata dalle parti, ne la sentenza abbia pronunciato su essa. Il fatto che la pronuncia sia soggetta a revocazione ‘significa che essa e` viziata e che il giudice doveva, se lo poteva, comportarsi e decidere diversamente… Ne discende che e` viziata la sentenza contraria alla cosa giudicata, *anche se l’eccezione relative non sia stata proposta dalle parti*; e, quindi, il divieto per il giudice di incorrere in un vizio con tanta precisione qualificato dalla legge. Non e` possibile ritenere che il giudice sia tenuto a pronunciare una sentenza gia` condannata in anticipo. Se e` revocabile la sentenza pronunciata in violazione della

[12] Attardi, L’Interesse di Agire, Padova 1955, p 210
[13] Betti, Diritto Processuale, 155

> cosa giudicata, e` contradditorio supporre che il giudice debba pronunciarla solo perche` le parti non hanno sollevato la questione tempestivamente'"[14];

Ikkunsidrat:

stat tal-ġurisprudenza Maltija

Illi f'għadd ta' sentenzi ta' dawn il-Qrati, ingħad li l-eċċezzjoni tar-*res judicata* hija waħda ta' ordni pubbliku[15];

Illi sentenzi oħrajn jgħidu bil-kontra: F'kawża deċiża 1923, saret talba għall-ħlas ta' kreditu. Il-konvenut, fin-nota tal-eċċezzjonijiet, stqarr li m'għandu jagħti xejn lill-attur kif ukoll li "le reciproche pendenze vennero liquidate da questa Corte con sentenza del 14 giugno 1922 tra le stesse parti ed alla quale esso eccipiente fa riferimento. Il-Prim'Awla, ippreseduta mill-imħallef Giuseppe Cremona, qalet hekk:

> "Attesocche` sebbene il convenuto non abbia in forma specifica opposto in sua difesa la regiudicata nascente dalla detta sentenza … pure il fatto di avere il convenuto invocato tale sentenza, … sorge nel giudicante l'obbligo non pure il diritto di occuparsi di tale eccezione, **avvegnachhe` non sia di quelle che il giudice possa rilevare di ufficio** (Mattirolo Diritto Giudiziario quinta edizione 1905 vol V No. 35…) qualora risulti dal concorso degli elementi in diritto volti a costituirla…"[16]

---

[14] Liebman, sulla rilevabilita` 360-361, iċċitat minn Proto Pisani, op.cit. paġna 61

[15] Francesco Aquilina v Joseph Gasan 05.11.1934 XXIX.i.1155 Qorti tal-Appell; Dr Jose Herrera v Anthony Cassar, Qorti tal-Kummerċ 05.10.1992; Catherine Portelli v Joseph Cachia10.12.1992 Qorti tal-Kummerċ; Joseph Vella v Emanuel Falzon 25.02.1997 Qorti tal-Appell; Anthony Borg v Anthony Francis Willougħby 28.03.2003 Prim'Awla;

[16] 21.03.1923 Kollez. Vol XXV.ii.284("**Giuseppe Micallef -vs- Grazio Micallef**", Prim' Awla,

F'sentenza waħda tal-1957, hemm iddikjarat li l-Qorti mhix obbligata tqajjem l-eċċezzjoni tal-ġudikat jekk ma jqajjmuhx il-partijiet[17].

F'sentenza oħra, din id-darba tal-Prim'Awla (sede kostituzzjonali)[18] il-Qorti qalet li: "**mhux ċar, fil-ġurisprudenza, jekk il-Qorti tistax tissoleva hi stess ex officio l-ġudikat**".

> "F'dan il-każ, ġara, pero`, li eċċezzjoni f'dan il-kuntest, <u>ġiet l-ewwel mogħtija mis-soċjeta` intimata u wara irtirata mill-istess soċjeta` intimata</u>. Mhux ċar, fil-gurisprudenza, jekk il-Qorti tistax tissoleva hi stess *ex officio* l-ġudikat. <u>Jidher, li l-Qorti tista' tissolevaha hi stess meta, għalkemm l-eċċezzjoni ma tkunx ġiet formalment mogħtija, tkun saret riferenza għad-decizjoni preċedenti</u> (ara "Mallia vs Giordmaina" deciza minn din il-Qorti fil-11 ta' Novembru, 1957 (Vol. XLI.ii.1163), "Cassar vs Zammit", deciza mill-Onorabbli Qorti ta' l-Appell fl-4 ta' Novembru, 1955 (Vol.XXXIX.i.282), u "Bonello vs Pule" , deċiża minn din il-Qroti fis-17 ta' Frar, 1995). F'dan il-każ, ir-riferenza għad-decizjoni preċedenti saret, l-eċċezzjoni formali ingħatat, pero' wara ġiet irtirata. <u>F'sitwazzjoni simili</u>, cioe', fejn eċċezzjoni tal-ġudikat ġiet irtirata, din il-Qorti, fil-kawża "Zammit vs Agius" , deċiża fis-16 ta' Dicembru, 1982, kienet iddikjarat li, fiċ-ċirkustanzi<u>, l-kwistjoni tal-ġudikat kienet ġiet sorvolata u rega' ġie diskuss il-meritu mill-ġdid</u>.
>
> "**Din il-Qorti, kif issa presjeduta, għandha d-dubji tagħha dwar kemm din il-procedura hija valida, għax jekk il-ġudikat għandha bħala sisien tagħha l-ordni pubbliku u ċ-ċertezza tad-dritt, diffiċli jiġi ammess li dak kollu jista' jiġi skartat bi qbil bejn il-partijiet f'kawża**".

Qorti Civili, 21 ta' Marzu, 1923, konfermata in sede Appell fit-23 ta' Novembru, 1923)

[17] Ċarmelo Seychell v Giovanni Depasquale 11.01.1957 Qorti tal-Appell

[18] Albert Pace Cole v Chairman tal-Maltacom p.l.c. 26.02.2004(Prim'Awla ġurisdizzjoni Kostituzzjonali) per Onor.Imħallef Tonio Mallia

Imbagħad f'sentenza tal-Qorti Kostituzzjonali" ġie affermat li salv xi eċċezzjonijiet, id-dottrina u l-ġurisprudenza prevalenti jsostnu li l-eċċezzjoni tal-ġudikat mhix waħda minn dawk li tista' tiġi mqanqla *ex officio* "u li, kwindi, tali eċċezzjoni hija wkoll rinunzjabbli". Dan il-Qorti għamlitu mingħajr ma ċċitat din id-dottrina u ġurisprudenza. B'danakollu l-Qorti kompliet tgħid li:

> "Dwar il-kwistjoni tar-*res iudicata*, jibda biex jingħad li għalkemm hemm xi sentenza f'sens differenti[19], id-dottrina u l-ġurisprudenza prevalenti huma fis-sens li **l-eċċezzjoni tar-*res iudicata* mhix wahda minn dawk li huma sollevabbli ex officio u li, kwindi, tali eċċezzjoni hija wkoll rinunzjabbli**; b'dan pero` li una volta li parti tiġbed l-attenzjoni tal-Qorti, anke jekk biss indirettament u mhux f'forma ta' eċċezzjoni mogħtija formalment, li hemm sentenza oħra u preċedenti bejn il-partijiet fuq l-istess materja u fuq l-istess kawżali, il-ġudikant hu obbligat li jinvesti l-kwistjoni"[20].

Hawnhekk il-Qorti ċċitat lil Laurent:

> "Kif jispjega wkoll il-Laurent[21]: 'Dal principio che l'eccezione della cosa giudicata non e` di ordine pubblico, nel senso che le parti interessate vi possono rinunziare, segue che il giudice non puo` supplire di uffizio l'eccezione della cosa giudicata.' Għalkemm huwa dejjem desiderabbli li r-rinunzja ta' l-eċċezzjoni tar-res iudicata tkun magħmula b'mod ċar, ir-rinunzja tista' tkun tacita wkoll, basta li tkun l-espressjoni tal-volonta` ċara tal-parti li lilha jkun jispetta li tqajjem dik l-eċċezzjoni: 'Non bisogna credere che la rinuncia tacita sia una rinuncia presunta. La rinuncia non si presume giammai, perche` non si puo` presumere che una persona abbandoni un diritto che le appartiene. Perche` vi sia la rinunzia tacita bisogna che la volonta` sia cosi` certa come se vi fosse rinunzia espressa: ma vi e` questa differenza: la rinunzia tacita risulta da un fatto il quale non

---

[19] Ara s-sentenza tal-Prim Awla tal-Qorti Civili tal-21 ta' Marzu 1923 (Kollez. Vol. XXV.ii.284).

[20] hawn il-Qorti ċċitat dawn is-sentenzi: ara f'dan is- sens Nutar Osċar Azzopardi v. Gerald Cuschieri Prim Awla, 19 ta' Dicembru 1950 (Kollezz. Vol. XXXIV.ii.725); Pawlina Zammit pro et noe v. Gerald Zammit Prim Awla, 28 ta' Gunju, 1954 (Kollezz. Vol. XXXVIII.ii.533); Assunta Cassar v. Avukat Dott. Ċarmelo Zammit noe Qorti ta' l-Appell, 4 ta' Novembru 1955 (Kollezz. Vol. XXXIX.i.282); Giuseppe Mallia v. Ċarmelo Giordimaina Prim Awla, 11 ta' Novembru 1957 (Kollezz. Vol. XLI.ii.1163); Toni Pellegrini v. Maurice Abela et noe Qorti Kostituzzjonali, 9 ta' Marzu 1966

[21] Principii di Diritto Civile, Vol XX, Leonardo Vallardi ed (Napoli), 1881.

puo` ricevere altra interpretazione che quella della volonta` di rinunziare allo effetto della cosa giudicata'[22]".

F'sentenza oħra, din id-darba tat-2016, il-Qorti tal-Appell[23] ikkonfermat sentenza tal-Qorti Civili (Sezzjoni Familja)[24] li fil-kontumaċja tal-konvenut, u fis-silenzju tal-attriċi, irrilevat hi stess li kienet diġa` tat sentenza fuq l-istess mertu ftit tax-xhur qabel. Il-Qorti tal-Appell tenniet, bħall-ewwel Qorti, li l-eċċezzjoni tal-ġudikat hija waħda ta' ordni pubbliku. Din is-sentenza tal-Prim'Istanza tmur lil hinn mill-ġurisprudenza li tirritjeni li biex il-Qorti tissolleva l-eċċezzjoni tal-ġudikat trid tkun ġiet a konjizzjoni tiegħu permezz ta' xi aċċenn għas-sentenza preċedenti fl-att promotur inkella fl-atti tal-kawża;

Ikkunsidrat:

Illi ta' mportanza partikolari għall-kweżit in kunsiderazzjoni hija l-kitba ta' **Mattirolo** fir-rigward[25], billi kien abbażi ta' din il-kitba (jew aħjar parti minnha) li l-Qrati Maltin daħħlu l-kunċett li l-Qorti trid tieħu in kunsiderazzjoni l-ġudikat preċedenti kemm-il darba dan jissemma mqar informalment minn xi ħadd mill-partijiet.

Mattirolo jibda biex jiddeskrivi l-istat maġġoritarju tal-ġurisprudenza u d-dottrina Taljana:

---

[22] Laurent, op. cit. p. 119, para. 135.

[23] S.T.O. Silvio Camilleri, Onor. Tonio Mallia, Onor. Joseph Azzopardi 29.01.2016
[24] 18.03.2015 per Onor. Imħallef Abigail Lofaro
[25] Luigi Mattirolo, Trattato di Diritto Giudiziario Civile Italiano. Din il-Qorti qiegħdha tiċċita il-5 edizzjoni (1933), Vol 5, para. 35, li għandha fil-librerija tagħha. Il-Qrati Maltin bdew (u komplew) jiċċitaw edizzjoni tal-1905 tal-istess awtur li l-Qorti m'għandhiex għad-disposizzjoni tagħha

35. L'*autorita`,* che la legge attribuisce alla cosa giudicata, e` una presunzione legale, determinate, senza dubbio, da ragioni di interesse pubblico, dalle esigenze dell'ordine sociale. Ma l'*eccezione*, che nasce dalla cosa giudicata *in materia civile*, per concorde insegnamento della dottrina e della giurisprudenza, non e` di ordine pubblico; onde la conseguenza che le parti possono alla medesima espressamente o tacitamente rinunziare.

Mattirolo jkompli billi jiċċita l-paragun li kien isir mal-istitut tal-preskrizzjoni, li, għad li hu ta' ordni pubbliku, huwa rinunzjabbli. Ikompli jikteb li dan wassal għall-fehma ġeneralment milħuqa li:

"Il giudice non puo` rilevare d'*ufficio* l'eccezione della cosa giudicata".

Imbagħad l-istess kittieb jesponi l-fehma tiegħu, u ta' xi kittieba oħrajn, li tmur kontra l-fehma dominanti:

"… io ritengo:

"Che gli effetti della cosa giudicata siano bensi` rinunziabili, ma che **<u>non</u> sia lecito reiterare, di consenso delle parti, un giudizio cui ha posto termine una cosa giudicata**".

"Che quindi il giudice, pure non essendo costretto – come esattamente si esprimono i motivi dell'Ordinamento austriaco – ad investigare la preistoria del processo allo scopo di aver notizia d'una eventuale decisione sulla stessa causa, **<u>deve</u>**, se i documenti o l'istruttoria gli rilevano l'esistenza d'una cosa giudicata, **ricusare di nuovamente giudiċare.**

"Queste conclusioni si fondano sulla necessita` che il giudice non tolga serieta` alla funzione giudiziaria, poiche` egli non puo` paragonarsi al

> tentore d'un gioco d'azzardo, presso il quale si tenta la sorte fino a che si hanno poste da esporre all'alea…"

Mattirolo imbagħad jikkritika l-paragun li jsir minn ċerti awturi[26] mal-istitut tal-preskrizzjoni, li hu ta' ordni pubbliku iżda l-preskrizzjoni tista' tiġi rinunzjata mill-parti:

> "poiche` la prescrizione e` creata dalla legge, ma essa si compie all'infuori di un'ulteriore azione dello Stato, mentre la cosa giudicata, oltre ad essere riconosciuta dalla legge, si compe per opera di un organo dello Stato e non puo` lo stesso organo, se non per via di statuizione su un mezzo lecito d'impugnativa, distruggere cio` che ha fatto.[27]

Eżami bir-reqqa ta' din il-kitba ta' Mattirolo turi li l-ġurisprudenza tagħna, filwaqt li addottat l-ewwel parti tagħha fejn jiddeskrivi l-fehma maġġoritarja tar-rinunzjabilita` tal-eċċezzjoni tal-ġudikat (li Mattirolo ma jaqbilx magħha!); addottat ukoll il-fehma personali ta' Mattirolo li jekk jissemma l-ġudikat preċedenti fl-atti, anke informalment, allura l-Qorti għandha tiddeklina s-smiegħ mill-ġdid tal-kwistjoni ġja` deċiża. Jidher għalhekk li l-Qrati tagħna addottaw il-kitba ta' Mattirolo b'din l-isfumatura partikolari: filwaqt li Mattirolo jibbaża l-obbligu tal-Qorti li tiddeklina milli tiddeċiedi mill-ġdid appena ssir taf mill-atti li hemm sentenza oħra li għaddiet in ġudikat fuq l-istess kwistjoni u bejn l-istess partijiet fuq **<u>raġuni ta' ordni pubbliku</u>**, il-Qrati tagħna jibbażawha fuq il-**<u>preżunta nuqqas ta' rinunzja tal-partijiet</u>** jew ta' xi parti għall-effetti tal-ewwel sentenza. Skont il-Qrati tagħna, għalkemm il-ġudikat huwa ta' ordni pubbliku, l-eċċezzjoni għalih mhix u allura tista' tiġi rrinunzjata mill-partijiet u l-Qorti ma tistax tippronunzjaha *ex officio*;

---

[26] fosthom Laurant, (għalkemm ma jsemmiħx Mattirolo)
[27] Mattirolo, op cit pagna 41

Illi din il-Qorti tista' tiddeklina milli tesprimi l-fehma tagħha dwar jekk l-eċċezzjoni tistax titqanqal *ex officio* jew le, taddotta l-fehma li ġaladarba f'dawn l-atti hemm ġudikat preċedenti msemmi fil-proċess, allura trid tieħu kont tal-ġudikat preċedenti, u tieqaf hawn mingħajr ma tinoltra ruħha fuq ir-**raġuni ġuridika** għal din id-deċiżjoni, għaliex fl-aħħar mill-aħħar ir-riżultat ikun l-istess;

Illi b'danakollu, din il-Qorti tħoss li huwa opportun li tagħti l-fehma tagħha, mirfuda bi prinċipji legali, dwar jekk l-eċċezzjoni tal-ġudikat huwiex sollevabbli *ex officio* jew le. Il-Qorti tikkunsidra li:

1. sentenza tal-Qorti mhux lodo t'arbitraġġ. Hija pronunzjament ta' organu tal-Istat, u mhux sempliċiment att privat bejn il-litiganti. Għalhekk mhix biżżejjed ir-rinunzja tal-litiganti biex titħassar sentenza għaliex hemm it-tielet parti – li huwa l-Istat – li wkoll irid jagħti l-kunsens tiegħu. Il-partijiet jistgħu jagħżlu li jirrinunzjaw għall-**effetti** tas-sentenza, u ma jinfurzawhiex, jew saħansitra jagħmlu ftehim differenti bejniethom, imma ma jistgħux jinjoraw jew iħassru l-**awtorita`** u l-**immutabilita`** tagħha. Għalhekk mhux aċċettabbli l-argument li l-ġudikat huwa ta' ordni pubbliku fis-sens li parti ma tistax tiġi assoġġettata għal proċeduri ġudizzjarji multipli; u li b'danakollu hija tista' tirrinunzja għal dan il-jedd.

2. Ippronunzjata s-sentenza, il-kompetenza tal-Qorti tiġi eżawrita; ma tistax, lanqas bil-kunsens tal-partijiet, tbiddel is-sentenza. Hemm biss ir-rimedju

ordinarju tal-appelll u r-rimedju straordinarju tar-ritrattazzjoni. Jekk jiġi permess li jiġi injorat ġudikat, ikun ifisser li jkun qiegħed jiġi maħluq mezz ġdid ta' impunjazzjoni li l-qafas legali ma jippermettix.

3. Skont l-Art. 811 tal-Kap 12, sentenza li tingħata wara sentenza oħra fuq l-istess partijiet u l-istess mertu hija soġġetta li tiġi mħassra bil-mezz tar-ritrattazzjoni, sakemm l-eċċezzjoni tal-ġudikat ma tkunx ġiet imqanqla u deċiża waqt is-smiegħ tat-tieni kawża. It-tieni sentenza għalhekk hija vvizzjata **anke jekk l-eċċezzjoni ma tkunx tqanqlet mill-partijiet.** Jekk skont il-liġi t-tieni sentenza hija vvizzjata, huwa illoġiku li tobbliga lill-imħallef jippronunzjaha sempliċiment għax il-partijiet ma qanqlux l-eċċezzjoni tal-ġudikat – u jippronzja sentenza li titqies impunjabbli permezz tar-ritrattazzjoni;

Illi fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet appena svolti, għal din il-Qorti, huwa ċar li l-konklużjoni għandha tkun waħda: dik li l-eċċezzjoni tal-ġudikat huwa waħda ta' ordni pubbliku, sollevabbli *ex officio*, u għalhekk mhux rinunzjabbli mill-partijiet;

Ikkunsidrat:

Illi minħabba l-ostaklu tal-ġudikat, il-Qorti hija prekluża milli tieħu konjizzjoni tal-eċċezzjonijiet tal-konvenuta;

Decide

Għal dawn il-motivi, il-Qorti:

1. tiddeklina milli tieħu konjizzjoni tal-eċċezzjonijiet tal-konvenuta billi hija prekluża milli tagħmel dan minħabba l-ostaklu tal-ġudikat.

2. tilqa' t-talba tal-attur billi tiddikjara li ċ-ċedola ta' fidi ta' ċens u ċ-ċedola ta' depositu ta' ċens huma nulli u bla effett fil-konfront tal-attur.

Bl-ispejjeż kontra l-konvenuta inklużi dawk tal-ittra bonarja datata 25 t’Ottubru 2011 u tal-protest.

Moqrija,

ONOR. IMĦALLEF

GRAZIO MERCIECA